

VERSLAG van de digitale informatiebijeenkomst van de Statencommissie Ruimte, Groen en Water van 22 april 2020 inzake de stand van zaken van de aanpak Stikstof

Voorzitter:

mr. S.F. van Ulzen

Aanwezige woordvoerders:

mr. drs. H.G.J. Bruins Slot (gedeputeerde), E.J. Broere-Kaal (PVV), R.G.J. Dercksen (PVV), H. van Deún (PVV), ing. L.C. van den Dikkenberg (SGP), A. Donker (SGP), M.E.J. Eggermont (SP), M. van Elteren (GroenLinks), M.C. Fiscalini (FvD), J.C.A.M. van Gilse BSc (VVD), N. de Haan-Mourik (ChristenUnie), J.A. de Harder (ChristenUnie), F. Hazeleger (SGP), K. de Heer (ChristenUnie), W.M.M. Hoek (50PLUS), drs. B.C. de Jager (VVD), N.A. Krijgsman (PvdA), ing. D.A. Oude Wesselink (GroenLinks), N.J.F. Pouw-Verweij MSc (FvD), H.J. Rikkoert MSc (ChristenUnie), A.G. van Schie (VVD), W. van der Steeg (PvdD), T.M.S. Vrieling (GroenLinks), C. Westerlaken (CDA), ir. M. de Widt (D66) en ing. H. I. Wolting (ChristenUnie)

Van ambtelijke zijde aanwezig:

M.L. Engelsman (griffier) en M.J. Strijbos-Vermeulen (verslag)

Stand van zaken aanpak stikstof Utrecht

De voorzitter, mevrouw Van Ulzen, opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

De voorzitter licht de gang van zaken toe. Gedeputeerde Bruins Slot leidt het onderwerp in waarna de heer Mark Blomsma een presentatie zal geven over het onderwerp.

Gedeputeerde Bruins Slot laat weten dat gedeputeerde Schaddelee verhinderd is, het onderwerp vergunningverlening valt onder zijn portefeuille.

Met de presentatie worden de Statenleden meegenomen in een aantal laatste ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld hoe ver de provincie is met de gebiedsgerichte processen en het extern salderen en verlesen.

De ingediende schriftelijke vragen van de commissieleden worden meegenomen in de presentatie, de gedeputeerde zal na de presentatie ingaan op de niet beantwoorde vragen.

De heer Blomsma geeft aan de hand van sheets een presentatie over de stand van zaken van de aanpak stikstof Utrecht.

Tijdens de presentatie worden de volgende vragen gesteld.

- In de sheets wordt twee keer gesproken over gerealiseerde capaciteit. Het begrip vergunde capaciteit wordt ook gebruikt. De heer Westerlaken vraagt naar een duidelijke uitleg van wat onder gerealiseerde capaciteit en wat onder vergunde capaciteit wordt verstaan.

In oktober zijn de beleidsregels vastgesteld. De heer Blomsma memoreert de discussie die heeft geleid tot gewijzigde beleidsregels in december. Een vergunde capaciteit kan bestaan uit drie stallen. Als van de drie stallen er twee zijn gebouwd, dat is dan de gerealiseerde capaciteit. In oktober was het uitgangspunt dat men uitging van wat daadwerkelijk in gebruik was genomen, als er alleen in de eerste stal dieren stonden, dan was dat de in gebruik genomen capaciteit. De provincies schoven op richting het Rijk en zij kwamen overeen om uit te gaan van de gerealiseerde capaciteit. Als twee van de drie vergunde stallen zijn gebouwd, zijn de twee stallen de rechten die men mag omzetten voor extern salderen. Dit betekent niet dat men de derde stal niet mag bouwen. Dat mag, men mag er alleen niet mee salderen.

- De heer Westerlaken vraagt hoe dit werkt bij intern salderen. Het kan betekenen dat knellende situaties ontstaan als een boer zijn vergunde capaciteit nog niet gerealiseerd heeft.

De heer Blomsma licht toe dat in de beleidsregels extra maatregelen opgenomen zijn om dit voor intern salderen te versoepelen. Het kan worden ingezet voor intern salderen als de boer kan aantonen dat hij van plan was dit te realiseren of dat hij hierin al geïnvesteerd heeft.

- De heer Westerlaken vraagt of die begrippen worden uitgewerkt in het koersdocument.

De heer Blomsma antwoordt dat dit niet het geval is. Het koersdocument kijkt naar de gebiedsgerichte aanpak. Salderen is één van de tools die in de gebiedsgerichte aanpak gebruikt kan worden, het komt niet voort uit de gebiedsgerichte aanpak. Men kan besluiten dat de voorwaarden voor salderen anders zijn in de gebiedsgerichte aanpak, maar dan moeten de beleidsregels daarop aangepast worden.

Gedeputeerde Bruins Slot vult aan dat het twee aparte processen betreft. Het extern salderen valt onder de beleidsregels. De heer Blomsma komt hier in de presentatie nog op terug.

- Aansluitend op de vraag van het CDA informeert mevrouw Hoek hoe wordt omgegaan met agrariërs die hun vergunning hebben uitgenut maar hun bedrijf in een gebied hebben waar voor de balans stikstof toegepast kan worden. Kan een agrariër in veilig gebied, dus niet een Natura 2000-gebied, nog uitbreiden in het kader van stikstof?
- Zij vraagt of bedrijven die door het salderen extra mogelijkheden krijgen om stikstof te produceren (de 70%), daarna weer op slot zijn en niet verder kunnen ontwikkelen.

De heer Blomsma antwoordt dat iedereen in principe kan uitbreiden, het maakt niet uit of men dicht bij of verder weg van een gebied ligt. Het staat iedereen ook vrij om rechten in te zetten voor saldering. Hoe dichter men bij een gebied zit, hoe meer rechten men nodig heeft voor een uitbreiding en hoe meer bestaande rechten men heeft om in te zetten voor saldering voor een ander.

- De heer Van der Steeg vraagt naar het risico van verleasen. Ziet de heer Blomsma het als een risico wanneer men expres de gevraagde capaciteit hoger laat zijn dan dat men voornemens is te gebruiken, dat er zo een soort handel ontstaat en dat men gaat cashen op iets dat men gratis heeft ontvangen? Het kan een lucratieve handel zijn die het opkopen tegenwerkt en prijsopdrijvingen in de hand werkt.

De heer Blomsma verwacht dat dit risico beperkt is. Bij verleasen gaat het om tijdelijke activiteiten, men kan het niet permanent toepassen. Het moet een activiteit zijn die dit nodig heeft, bijvoorbeeld de aanleg van een woonwijk, de aanleg van een weg. Daarbij is gelimiteerd wat nodig is. Hij verwacht niet dat het een interessante businesscase zal zijn om speciaal daarvoor rechten te verwerven die lokaal voor bouwwerkzaamheden worden ingezet. Dit is alleen relevant in specifieke situaties.

- De heer Van der Steeg meent dat een 'gever' dit trucje meerdere keren kan gebruiken. De heer Blomsma meent dat als de rekening open staat, als er is verleast, als het verleasecontract is afgelopen, de activiteit is beëindigd en de ruimte niet zelf wordt ingevuld, men opnieuw kan verleasen. Voor die situaties zijn het 'hand aan de kraan-principe' en de evaluatie: als blijkt dat bedrijven enkel zijn opgezet voor het verleasen, dan is er de mogelijkheid om dit stil te zetten.

Gedeputeerde Bruins Slot dankt de heer Blomsma voor de heldere presentatie.

Enkele fracties hadden tevoren vragen gesteld.

De heer Hazeleger vroeg naar het extern salderen. Daarop is in de presentatie uitgebreid ingegaan. Mevrouw Van Gilse vroeg of de herstel- en onderhoudsmaatregelen in de Natuur 2000-gebieden in deze periode belemmeringen ondervinden. De stikstofproblematiek heeft wel voor vertraging gezorgd in de Oostelijke Vechtplassen. Dat liep samen met problemen rond PFAS. De uitvoering is daar inmiddels weer op gang gekomen. Vanwege het broedseizoen ligt de uitvoering tijdelijk stil, maar dat is standaard. Na 1 september gaat men weer aan de slag. De verwachting is dat de oorspronkelijke deadline van 1 maart 2021 gehaald kan worden. De herstelmaatregelen in de gebieden in Vijfheerenlanden lopen op schema. Er is wel vertraging in de aankoop van gronden omdat men door de Coronacrisis niet makkelijk de erven op kan voor het voeren van gesprekken.

Er is een wijziging geweest van de vergunningsplicht in de Wet Natuurbescherming, er is nu de Spoedwet aanpak stikstof. Daarmee zijn de activiteiten die direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van het Natura-2000-gebied vrijgesteld van de vergunningsplicht. Daarbij is het nog wel van belang om de uitstoot tot een minimum te beperken.

De voorzitter geeft de commissieleden de gelegenheid om vragen te stellen.

- Mevrouw Van Elteren hoort in de presentatie dat de doelen van de gebiedsgerichte processen gezamenlijk bepaald worden. Zij vraagt hoe zij dit moet zien. Per gebied zijn er doelen om te behalen, die zijn vrij helder voor de Natura 2000-gebieden. Zij vraagt of de uitkomst van het gebiedsproces niet moet zijn dat aan die doelen wordt voldaan. Dit zou vast moeten staan. Gezamenlijk kan men bekijken hoe het doel behaald kan worden.
- De heer Dercksen denkt nog na over de antwoorden die hij de dag tevoren ontving op de schriftelijke vragen van de PVV. Volgens hem ontbreekt in de beantwoording elke aansluiting met wat speelt. Hij zal hier schriftelijk op reageren.
De opmerking over Europese regelgeving is onjuist, men legt zichzelf die doelen op.
- Hij vraagt of het bij de regietafels, net als bij de klimaattafels, zo is dat alleen degenen worden uitgenodigd die hetzelfde doel dienen.
- De heer Blomsma sprak over 'de bronnen produceren'. Spreker vraagt of dan iedereen in beeld is, bijvoorbeeld de dieren, de hondenuitlaters, de biomassacentrales, alle kleine industrie. Hij vraagt zich af waar men mee bezig is als dit niet het geval is.
- Wie kan zeggen dat alle bronnen zorgen voor depositie als dit niet gemeten wordt? In de beantwoording van zijn vragen staat dat er gemeten wordt, hij meent dat dit niet het geval is bij depositie. Er wordt gemeten wat in de atmosfeer aanwezig is. Men is bezig met fictieve modellen. Hij vraagt waarom niet bekend is wat de deposities zijn, alleen wat de bronnen zijn, terwijl dat geen invloed hoeft te hebben op de natuurgebieden waar het over gaat.
- De heer Dercksen zou graag over dit onderwerp debatteren en vraagt wanneer het geagendeerd wordt.

De voorzitter antwoordt dat dit tijdens een commissievergadering zal zijn.

- De heer De Heer informeert of er voldoende provinciegrens-overschrijdend overleg is geweest over het eerste natuurspoor. Bij Binnenveld gebeurt aan Utrechtse kant weinig terwijl Gelderland ermee aan de slag is.
- Hij vraagt hoever men is met de bronanalyse bij de gebiedsprocessen, of op bedrijfsniveau in beeld is welke bedrijven in de buurt van een Natura 2000-gebied verplaatst of gesloten moeten worden.
- De heer Blomsma noemde dat de gebieden nog gekozen moeten worden. Hopelijk worden dit wel alle Natura 2000-gebieden.
- Het Rijk heeft €6 miljard uitgetrokken. Hij informeert of dit voor de provincie voldoende is om alle sporen maximaal te benutten.
- Zitten agrarische organisaties en natuurorganisaties beide aan tafel bij het stikstofplatform? Eerder bestond hier wat wrijving.
- Hij vraagt of alle provincies hetzelfde spoor volgen en heeft daarbij het handelen van de provincie Noord-Brabant in gedachten.
- Hij vraagt zich af of de koe zonder vergunning de wei in kan. In een krantenartikel las hij dat de aanpak misschien sneuvelt bij de Raad van State.
- Als het gaat over het salderen dan dreigt de woningbouw in de kleine kernen achteraan in de rij komen. Hij vraagt of deze gedachte juist is.

- De heer Van der Steeg vraagt zich af, mede gezien de koppeling met financiën, wanneer het koersdocument wordt vastgesteld, wat de planning is, wie de doelen vaststelt en of PS of GS het Koersdocument vaststellen.
- Mevrouw Van Gilse wijst erop dat over de voorrang van projecten werd gezegd dat in principe woningbouwprojecten voorrang hebben, maar dat er bestuurlijk overleg plaatsvindt als er een MIRT-project komt. Hoe wordt dan met voorrang omgegaan?
- De provincie is bezig met het verdelen van de stikstofproblematiek, waarbij de stikstof in balans gebracht wordt en minder wordt waar te veel is. Mevrouw Hoek vraagt of er niet ook een doel is om de totale hoeveelheid stikstof terug te brengen. Zij begrijpt dat uit economisch oogpunt bijvoorbeeld de bouw door moet kunnen gaan en dat de hoeveelheid stikstof gestabiliseerd moet worden.

De heer Westerlaken stelt de volgende vragen.

- De heer Blomsma zei dat de stikstofdepositie in de provincie Utrecht ongeveer 10% tot 15% van de totale stikstofdepositie is en dat de maatregelen die genomen kunnen worden zullen leiden tot een reductie van niet meer dan 10%. Dit roept de vraag op wat voor inspanningen de provincie gaat verrichten en tegen welke kosten.
- In deze bijeenkomst wordt over de stand van zaken gesproken. Er wordt gesproken over een koersdocument. Hij sluit zich aan bij de heer De Heer: dit gaat veel geld kosten. Hij vraagt wanneer dit aan PS wordt voorgelegd. Het Rijk zal niet alles financieren, heeft hij begrepen.
- Er wordt gesproken over de economische ontwikkelingen en de balans tussen natuur en economische ontwikkelingen. Gelden voor bedrijven op bedrijventerreinen en voor landbouwbedrijven dezelfde uitgangspunten wat betreft de economische ontwikkeling en de vergunningverlening?
- De heer Hazeleger laat weten dat niet alle vragen van de SGP schriftelijk beantwoord zijn. Op de vraag wat de inzet van de provincie Utrecht is geweest bij de discussie over extern salderen en op verschillende vragen over vergunningverlening is nog geen antwoord gekomen. Hij ontvangt hierop graag alsnog schriftelijk antwoord.
- Hij sluit zich aan bij de heer Westerlaken. Ongeveer 5% van de emissie wordt teruggedrongen. Hij concludeert dat daarmee de Europese doelstellingen niet gehaald worden en vraagt of dit klopt.
- Samen met het gebied worden doelen opgesteld, maar ondertussen heeft de provincie dit zelf gedaan. Hoe valt dit te rijmen?
- Boerenbedrijven rond de gebieden worden wellicht veranderd in kinderdagverblijven. Heeft de provincie berekend hoeveel stikstof er wordt uitgestoten als alle ouders met de auto halen en brengen? Hoe verhoudt zich dit tot de huidige stikstofuitstoot van de agrarische bedrijven?
- Hij schrok zeer van de mededeling over het extern salderen. Het gaat er dus van komen; de schotten gaan weg. Hij vreest voor de toekomst van de landbouwsector. Er wordt bekeken of dit negatieve effecten gaat hebben. De negatieve effecten zijn er al, niet bij een opkoopboer maar bij een medeoverheid. Waarom moet er geëvalueerd worden als de negatieve effecten al te zien zijn voordat extern salderen wordt ingevoerd?
- Hij vraagt of GS het met zijn fractie eens is dat zowel verleasen als extern salderen negatieve gevolgen gaan hebben die niet passen bij de doelstellingen in de Landbouwvisie.

De voorzitter geeft het woord aan de heer Blomsma voor de beantwoording van de vragen.

De heer Blomsma benadrukt dat de natuurdoelen hoofdzaak zijn en dat er voor een gezamenlijk proces wordt gekozen. De bedoeling daarvan is om draagvlak te creëren.

De gebiedsgerichte aanpak is niet de enige aanpak, maar is onderdeel van een totaalpakket waarbij ook de bronmaatregelen van het Rijk horen.

Europa geeft geen tijdstip waarop de doelen of de KDW behaald moeten zijn. Dat is geen verplichting. Het is wel een verplichting om uiteindelijk de natuurdoelen te halen. Het is niet noodzakelijk om nu een specifiek einddoel neer te leggen in de gebiedsprocessen.

Er zijn vragen gesteld over de bronnen die zijn bekeken en over welke bronnen meegenomen worden. Bronnen die zijn meegenomen zijn met name bronnen waar de provincie gegevens van heeft en die meegaan in de processen. Er is met name gekeken naar de grotere slag. Op basis van de analyses van het Rijk is de conclusie dat belangrijk zijn woningbouw, lokale industrie, lokale ondernemers, agrarische ondernemers-bemesten en beweiden. Dit betekent niet dat er bijvoorbeeld niet een lokale bakker meegenomen is. Maar er kan een keer een lokale bron gemist zijn.

- De heer Dercksen constateert dat wordt vastgesteld dat niet alle bronnen in zicht zijn. Het is dus onbekend of de bronnen die niet in zicht zijn een grotere depositie geven dan andere bronnen. Wat is men dan aan het doen?

De heer Blomsma licht toe dat wel bekend is hoeveel die andere bronnen uitstoten. Er is een totaaloverzicht, ook op basis van metingen van de totale depositie. Daarin zit een gedeelte dat verklaard is en een gedeelte dat onverklaard is. Het onverklaarde gedeelte kan lokaal tussen de 10% en 30% zijn. Dat is dus het gedeelte dat maximaal gemist kan worden in de lokale emissies.

- De heer Dercksen benadrukt dat er geen deposities gemeten worden. Men kan dat niet weten. De heer Blomsma stelt dat het gros van de bronnen inzichtelijk is gemaakt, die worden geverifieerd met de metingen die er zijn. Op zeven plekken in Nederland zijn er daadwerkelijk depositiemetingen gedaan en op andere plekken zijn er de concentratiemetingen. Die twee worden op elkaar afgestemd en dat wordt afgestemd op het totale plaatje dat het Rijk heeft gemaakt. Het Rijk zegt het gros van het gedeelte inzichtelijk te hebben, een aantal bronnen niet. Men probeert het gros specifieker in beeld te krijgen in de bronanalyse voor een gebiedsgerichte aanpak.

De heer Dercksen meent dat dit niet klopt. Hij zal hierover nadere schriftelijke vragen stellen.

De voorzitter geeft het woord aan gedeputeerde Bruins Slot voor de beantwoording van de vragen.

Op de vraag of er verschillende partijen aan de regietafel zitten, antwoordt gedeputeerde Bruins Slot dat dit zeker het geval is. Dit zijn het Stikstofcollectief landbouw, vertegenwoordigers van Farmers Defence Force, Agractie, Boeren natuur, de agrarische collectieven, LTO en de natuurorganisaties, VNO-NCW, infrastructuur, bouw, gemeenten, RUD, ODRU. De regietafel is breed samengesteld. De verschillende invalshoeken komen naar voren bij de diverse onderwerpen. Gezien het karakter van het extern salderen en het verleasen is het van belang om goed met stakeholders in overleg te gaan. Er is een apart overleg met het Stikstofcollectief landbouw Utrecht gepland om over de onderwerpen van gedachten te wisselen. De input wordt meegenomen naar de andere provincies en het Rijk. De provincies kijken gezamenlijk naar waar de regels rond extern salderen aangescherpt kunnen worden en hoe een waarborg gecreëerd kan worden.

De gedeputeerde zegt toe de vragen van de heer Hazeleger schriftelijk te beantwoorden.

De planning is dat in mei 2020 het gebiedsgerichte proces en het Koersdocument voorliggen bij GS, daarna worden ze naar PS gestuurd waarna erover gedebatteerd kan worden.

De onderliggende financiën zullen hun beslag moeten krijgen in de kadernota. PS kunnen dan op basis van de onderbouwing beslissen of zij daarvoor extra financiën beschikbaar willen stellen.

Het Rijk is bezig met plannen om bronmaatregelen te nemen, het is nog niet duidelijk wat hier precies uit komt. In reactie op de vraag van de heer De Heer laat de gedeputeerde weten dat het mooi zou zijn als daarvoor onderliggende financiën beschikbaar zijn.

Er wordt met andere provincies overlegd over het natuurspoor, zeker als het Natura 2000-gebieden betreft die op grenzen liggen. Bij Binnenveld, Nieuwkoopse Plassen en Botshol is het van belang om met andere provincies overleg te hebben over de te nemen maatregelen en acties.

De bronmaatregelen moeten grotendeels vanuit het Rijk komen. Dat is de meest effectieve manier om een verlaging van de depositie voor elkaar te krijgen.

Bij de keuze van de gebieden wordt vooral gekeken naar de maatschappelijke en economische opgaven die er liggen en of de stikstofdepositie op dat moment echt een belemmering is voor onder meer de natuur. De provincie gaat door met het versterken van de natuurgebieden. Uit de presentatie bleek ook dat dit van belang is. Het ziet er naar uit dat er aanvullende financiën van het Rijk komen om daarin een slag te maken.

In reactie op het krantenartikel over bemesten en beweiden zegt de gedeputeerde dat de provincies hebben besloten om het beweiden van koeien vergunningvrij te laten gebeuren omdat de vergunning in de depositie in principe al meegerekend is als het gaat om de stal. Bij het beweiden is er natuurlijk de maatschappelijke wens om koeien in de wei te laten lopen en niet op stal te zetten. Ook op basis van de argumenten van de commissie Remkes hebben de provincies hiervoor gekozen: die commissie gaf aan dat het mogelijk is om dit vergunningvrij te kunnen doen.

Of het juridisch houdbaar zal zijn, moet blijken voor de rechter. De provincies hebben er vertrouwen in dat hiermee een goed besluit is genomen. Mocht het anders zijn, dan zou voor de individuele koeien per boer een vergunning verleend moeten worden om ze in de wei te laten lopen.

Wat de woningbouw in kleine kernen betreft: veel woningbouw hoeft geen gebruik te maken van het stikstofregistratiesysteem, bijvoorbeeld als het kleinere woningen zijn. Dan kan men vaak mitigeren met de aanleg. Dat loopt mee in het vergunningenspoor. Grote woningbouw komt in het stikstofregistratiesysteem terecht. De Staten hebben op 21 april een document ontvangen van gedeputeerde Schaddelee met daarin een beschrijving van de eerste stappen omtrent welke vergunningaanvragen vanuit de provincie Utrecht in het stikstofregistratiesysteem zijn neergelegd. Mevrouw Van Gilse vraagt naar de voorrang van woningbouw en het bestuurlijk overleg rondom de MIRT. Woningbouw is in alle provincies een grote opgave en is van groot belang. Daarom heeft de minister in haar regeling daaraan prioriteit gegeven. Het betekent dat, als de minister van IenM een weg wil aanleggen of een bepaalde ontwikkeling wil hebben, zij eerst het gesprek over hoe en wanneer moet aangaan met de provincie en in overleg moet gaan over de vraag hoe daarvoor ruimte wordt gecreëerd in het stikstofregistratiesysteem. De minister had er ook voor kunnen kiezen dat vanuit het Rijk wordt gezegd dat er stikstofruimte voor MIRT-projecten gereserveerd gaat worden en dat het daarbij niet uitmaakt wat de provincie ervan vindt. De minister heeft besloten om in een dergelijke situatie eerst het gesprek aan te gaan.

In reactie op de vraag van mevrouw Hoek antwoordt de gedeputeerde dat het van belang is dat het Rijk bronmaatregelen neemt om in brede zin tot vermindering van de stikstofdepositie te komen en om richting 2030 en later na te gaan hoe tot vermindering kan worden komen door bijvoorbeeld innovatie te stimuleren of anderszins.

De heer Westerlaken vroeg naar kostenefficiëntie en de mate van inspanning. De aankoop van bedrijven is in sommige gevallen minder kostenefficiënt dan bijvoorbeeld bepaalde innovatieve maatregelen. Daarom is het belangrijk dat vanuit het Rijk innovatie gestimuleerd wordt, ook de provincie zal ernaar kijken. Aan de andere kant is de aankoop van een bedrijf in een gebiedsproces is ook een mogelijkheid om andere ontwikkelingen mogelijk te maken, want één van de doelstellingen van de Landbouwwis is het stimuleren van de grondgebondenheid van agrarische bedrijven in Utrecht. Met de aankoop van een bedrijf kan een dit bereikt worden omdat gronden vrijkomen voor andere boerenbedrijven in het gebied, om zo bijvoorbeeld tot minder veldkavels te komen. Ook dergelijke gesprekken moeten plaatsvinden binnen de gebiedsgerichte processen.

De gedeputeerde antwoordt de heer Hazeleger dat kinderdagverblijven slechts een voorbeeld is. Steeds meer agrariërs worden multifunctioneel, bijvoorbeeld met zorg, recreatie en andere voorzieningen. Zo zorgen zij ervoor dat het bedrijf ook in de breedte wordt ontwikkeld.

De voorzitter geeft de Statenleden de gelegenheid om nog enkele vragen te stellen.

De heer Dercksen neemt Botshol als voorbeeld. Als alle agrariërs in de wijde omtrek uitgekocht zouden worden, als alle verkeer in de wijde omtrek verboden zou worden, dan komt men nog niet aan de waarden die voor robuuste natuur noodzakelijk zijn. Hij vraagt hoe dit moet gebeuren.

De heer De Heer vraagt of er op bedrijfsniveau, bedrijven vlakbij Natura 2000-gebieden, inzicht is in welke bedrijven de provincie graag zou laten stoppen of verplaatsen. Kunnen hier al keukengesprekken worden gevoerd?

Hij vraagt of de provincies op één lijn zitten als het gaat om de grote lijn van het beleid.

De heer Westerlaken meent dat de gedeputeerde hem niet begrepen heeft bij zijn vraag over de effectiviteit van de maatregelen. Hij sluit hier voor een deel aan bij de PVV. Bijvoorbeeld bij natuurgebied de Hellen bij Veenendaal zal nooit de reductie gerealiseerd worden die het mogelijk maakt dat daar natuurontwikkeling komt volgens de Europese normen. Hij vraagt zich af of de inspanning realistisch is als hij hoort welk percentage stikstofreductie bereikt kan worden. Zijn vraag over het vergunningenbeleid voor zowel landbouwbedrijven als andere bedrijven is niet beantwoord.

In de regietafel zit vooral de landbouw, hij hoorde niet dat de overige bedrijvigheid uit de provincie Utrecht daaraan deelnemen. Hij meent dat dit te overwegen zou zijn.

De heer Hazeleger had niet het idee dat de provincie overal kinderdagverblijven wenst. Het gaat om het voorbeeld. Er wordt van uitgegaan dat er dan minder stikstofuitstoot is, maar de vraag is of hier een berekening achter zit.

Er is weinig gesproken over de negatieve effecten van extern salderen. De gedeputeerde antwoordde dat de omringende boeren de grond kunnen opkopen waardoor er meer grondgebonden landbouw komt. De provincie Noord-Brabant koopt door heel het land bedrijven op om de industrie in die provincie te kunnen voortzetten. De reële verwachting is echter dat, als men de externe saldering over de sectoren heen openzet, overal in Nederland boeren opgekocht worden door partijen die veel meer geld hebben dan de agrarische sector. Dat is het einde van de Nederlandse landbouw. Hij vraagt de gedeputeerde om hierop te reflecteren.

De voorzitter herinnert de gedeputeerde aan de eerder gestelde vraag wanneer het Koersdocument wordt vastgesteld en wat de rol van PS daarbij is.

In reactie op de vraag naar de effectiviteit van de maatregelen, de vragen van de heren Dercksen en Westerlaken, verklaart gedeputeerde Bruins Slot dat bij de selectie van de gebiedsgerichte processen ook gekeken wordt naar welk thema prioritair is. In Botshol is het wellicht logischer om eerst aan de slag te gaan met bodemdaling, een behoorlijke opgave in dat gebied, dan te kiezen voor stikstofuitstoot. In Nederland zal men breed bronmaatregelen nodig hebben vanuit het Rijk om een autonome daling te bereiken. De gebiedsgerichte processen zijn er echt op gericht om aan de ene kant de natuuropgave te versterken, dat is niet alleen gericht op het verminderen van stikstofuitstoot maar ook op maatregelen zoals het vernatten en hoger leggen van het grondwaterpeil, het beter verbinden van natuurgebieden om ze robuuster te maken. Aan de andere kant zal men in de gebieden opgaven hebben, rond bijvoorbeeld het bouwen van woningen of het aanleggen van een weg, waarop men stikstofruimte moet krijgen. Daar moet de provincie kijken naar de lokale bronnen die inzichtelijk zijn gemaakt en naar wat bijvoorbeeld gedaan kan worden met innoveren of met het aankopen van een bedrijf. Zo wordt ervoor gezorgd dat de economische en maatschappelijke ontwikkelingen op gang komen.

Het Rijk stelt de komende periode €100 miljoen beschikbaar voor de aankoop van bedrijven. Dat lijkt veel, maar de aankoop van een boerenbedrijf vraagt al €4 tot €5 miljoen en het geld moet ook verdeeld worden over 12 provincies. Het is dus niet zo dat de provincie hiermee de kans krijgt om breed bedrijven op te kopen. Het Rijk zal ook stringente eisen stellen aan het soort bedrijf dat opgekocht kan worden en in hoeverre daardoor daadwerkelijk een vermindering van het aantal mol stikstofuitstoot plaatsvindt. Er zijn dus echt bronmaatregelen van het Rijk nodig om op een langdurige reductie te komen.

De regietafel is samengesteld uit VNO-NCW, MKB, Bouwend Nederland. In de breedte zitten alle infrastructuurbedrijven en bedrijven vanuit de industrie ook in de regietafel, samen met de natuurorganisaties en de agrarische sector.

De heer Hazeleger legde de nadruk op de negatieve effecten van het extern salderen. Dat is de reden dat de provincies met elkaar de lijn hebben afgesproken die zojuist in de presentatie naar voren kwam. Alle provincies en het Rijk zijn in gesprek met sectoren over de vraag welke risico's men ziet. Er is een aantal risico's benoemd: ongerichte opkoop, bepaalde bedrijven die achterblijven in een gebied. De vraag ligt dan voor welke suggesties en mogelijkheden de sectoren zien om ervoor te zorgen dat dit op een zo goed mogelijke manier kan worden gedaan. Zo probeert men tot een gewogen beleid te komen op het gebied van extern salderen. De provincie Limburg heeft sinds oktober 2019 het extern salderen opengesteld. De Limburgse gedeputeerde zegt dat zij tot nu toe hiervan nog geen negatieve effecten zien. Dit is voor gedeputeerde Bruins Slot niet voldoende om op te bouwen, zij vindt het van belang dat met de sectoren het gesprek wordt aangegaan om te kijken wat kan worden gedaan op dit gebied.

Provincies trekken op dit vlak gezamenlijk op, ook op beweiden en het stikstofregistratiesysteem. Men is met elkaar in overleg over de gebiedsgerichte aanpak. Wat de provincie Noord-Brabant heeft gedaan was een onplezierige verrassing.

Het Koersdocument komt in mei in GS en zal daarna naar PS worden gestuurd. De hiervoor benodigde financiën moeten opgenomen worden in de kadernota en PS moeten bereid zijn om hiervoor financiën beschikbaar te stellen.

In reactie op de vraag van de heer Hazeleger antwoordt de heer Blomsma dat, als men kijkt naar een daadwerkelijke omvorming van een veehouderij naar een kinderdagverblijf, in ieder geval alle ammoniakemissies vervallen. In geval van een veehouderij is dit meer dan 90% van de emissies. Er zal een bepaalde toename van verkeer zijn en dus van stikstofoxide. Vergelijkt men dat echter met de stikstofoxide die vrijkomt bij een agrarisch bedrijf, dan zit daar niet veel verschil tussen. Bij een agrarisch bedrijf zijn minder bewegingen, maar dat zijn wel bewegingen van vrachtwagens en tractoren. Voor één vrachtwagen of tractor kunnen 20, 30, 40 auto's op en neer rijden. Dus los van het feit dat het een heel klein onderdeel is ten opzichte van het totaal wat een bedrijf doet, is het ook vaak niet een toename.

De voorzitter laat weten dat eventuele vragen via de email aan de heer Blomsma gesteld kunnen worden.

De voorzitter dankt de ambtenaren en de gedeputeerde voor het mogelijk maken van de informatieve bijeenkomst.

De voorzitter zegt toe terug te zullen komen op de vraag van de heer Dercksen over wanneer de commissieleden over dit onderwerp kunnen debatteren.

SLUITING

De voorzitter sluit de informatiebijeenkomst.